

DERNEK ORGANLARININ İÇ İLİŞKİDE BİRBİRLERİNE KARŞI HUKUKİ DURUMLARI*

Burak SABUNCU**

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9797-7229>

DOI: 10.30915/abd.742403

Makalenin Geldiği Tarih: 13.11.2019 **Kabul Tarihi:** 18.12.2019

* **Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.**

** Avukat, Ankara Barosu / Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

ÖZ

Türk Medeni Kanunu'nun 72/2. maddesine göre derneklerin, zorunlu organlarının yanında, ihtiyaçlarına göre tüzüklerinde belirleyeceği ihtiyari organları oluşturabilmesi mümkündür. Dernek zorunlu organlarının görev ve yetkilerinin ihtiyari organlara devrinin mümkün olmadığına yer verilmeyle birlikte zorunlu organların kendi arasında yetki devrine ise engel bulunmadığını belirtmek gerekir. İhtiyari organlara yetki devri yasağına rağmen devrin yapılması, çok sayıda sorunu da beraberinde getirmektedir. Genel kurul, derneğin en üst nitelikte yetkili organı olsa da bu yetkilerini kanunun emredici hükümleri ve tüzüğe uygun kullanması gerekecektir. Bu bakımdan diğer zorunlu organları bertaraf edemez. Diğer zorunlu organlar olan yönetim ve denetim kurulunun ise hiyerarşik bir üstünlükleri söz konusu değildir. Organlar arasında yaşanan çatışma ve tereddütlerin kapsamlı tüzük ve ikincil düzenlemelerle giderilmesi mümkündür. En nihayetinde ise dernek içinde yaşanabilecek yönetsel sorunların yine derneğin kendi iradesi doğrultusunda dernek özerkliği kapsamında çözülmesi esastır.

Anahtar Kelimeler: Dernek, organ, iç ilişki, yetki, çatışma.

LEGAL STATUS OF THE ORGANS OF THE ASSOCIATIONS IN INTERNAL RELATIONS

ABSTRACT

According to the Turkish Civil Code, it is possible for associations to establish optional organs besides mandatory organs. Although the duties and the powers of the mandatory organs cannot be transferred to the optional ones, there is no obstacle for the transfer of authority amongst mandatory organs. The transfer of powers to the optional organs, despite the prohibitory decree against it, brings about many problems. Despite being the highest authority, General Assembly has to use its powers in accordance with bylaws and imperative provisions. Thus, it is not to eliminate other mandatory organs. The administrative and supervisory boards, as the other mandatory organs, have no hierarchical superiority over each other. Conflicts amongst organs can be resolved by comprehensive bylaws and secondary regulations. Finally, administrative problems that may be experienced within the association should be solved within.

Keywords: Association, organ, internal relations, power, conflict.

I. GİRİŞ

Bu çalışmamızda, dernek organlarının genel hatlarıyla görev ve yetkileri ile dernek organları arasındaki iç ilişki ayrıntılı şekilde değerlendirilecektir. Türk Medeni Kanunu'nun 72/2. maddesinde zorunlu organların görev ve yetkisinin ihtiyari organlara devredilemeyeceği yer almıştır. Bu kapsamda ihtiyari organlara yapılacak görev ve yetki devri ile zorunlu organların kendi arasındaki görev ve yetki devirlerine ilişkin hukuki durum incelenecektir.

Dernek özerkliği ilkesi doğrultusunda, gerek Türk Medeni Kanunu'nun gerekse de Dernekler Kanunu'nun derneklerin iç ilişkilerini düzenlememiş olması nedeniyle, derneklerin iç ilişkilerini kendi tüzüklerinde yönetsel sorunlara yol açmayacak şekilde düzenlemesi temel gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada dernek organları arasındaki temel çatışma alanları ile organlar arasındaki hiyerarşik durum konusunda değerlendirilmeler yapılacaktır.

Bu bakımdan çalışmamız ile derneklerin yönetsel sorunlar nedeniyle işleyemez hale geldiği ve kuruluş amaçlarına yönelik faaliyetleri yerine getirememesi sonucunu doğuran bu alanlara ilişkin organlar arasındaki hukuki durumun belirlenmesiyle teorik ve pratik sonuçların ortaya konulması amaçlanmıştır.

II. Organ Kavramı ve Hukuki Niteliği

Tüzel kişilerin, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla fiil ehliyetini kazanacağı, Türk Medeni Kanunu'nun 49.maddesinde ifade edilmiştir^[1].

AKÜNAL organı; tüzel kişinin örgütü içinde yer alan, örgütün iradesinin oluşmasını sağlayan ve bu iradenin hukuk alanına yansımaları gerçekleştirmek üzere kanun, tüzük veya bunlara uygun olarak yapılan iç yönetmelik uyarınca oluşturulan, tüzel kişi için karar verme, yürütme ve

[1] “Demek ki yerine göre bildirim ya da tescil anında kazanılan ehliyetin harekete geçirilebilmesi, işletilip güncel hale getirilmesi tüzel kişinin organlarının oluşumuna bağlıdır. Eli ve dili olmayan tüzel kişi hareketsizliğe mahkum edilmiş bir kişi sayılır.” **SEROZAN**, Rona, Tüzel Kişiler, Özellikle Dernekler ve Vakıflar, 2. Bası, İstanbul, 1990, s. 31; “Organsızlık hali, medeni hakları kullanma ehliyetsizliği doğurur, bu halde yargıç tarafından kayyım atanmak suretiyle ehliyetsizlik giderilebilir.” Bkz. **EGGER**, August, İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Kişinin Hukuku, İkinci Kısım, Tüzel Kişiler, Mad.52-89, Ankara, 1948. (Çev. Çernis, Volf), s. 43.

denetleme fonksiyonları üstlenmiş bulunan kişi veya kurullardır şeklinde tanımlamıştır^[2].

Tüzel kişiler, organları aracılığı ile hakları edinip, borçları üstlenebilirler. Başka bir ifade ile fiil ehliyetini organları vasıtasıyla kullanırlar^[3]. Organlar, tüzel kişinin iradesini açıklama, yönetme ve temsil fonksiyonunu icra eder^[4]. Organların oluşumu, seçim ya da atama suretiyle mümkün olabilecektir^[5].

Organ, tüzel kişiden ayrı bir kişi değil, onun bir parçasıdır^[6]. Organ sıfatını taşıyan kişi tarafından açıklanan irade tüzel kişinin iradesidir^[7]. Organı aracılığı ile işlemi yapan da bizzat tüzel kişinin kendisidir^[8]. Tüzel kişilere

-
- [2] **AKÜNAL**, Teoman, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul, 1995, s. 34; “Organ kanuni maddeleri, tüzel kişinin statüsü, nizamnamesi veya iç talimatlarıyla yetkili kılınan ve tüzel kişi önemli olan korporatif görevleri devamlı ve bağımsız olarak üçüncü şahıslarla olan münasebetlerde, gerek tüzel kişinin iç teşkilatında, yerine getirmesi için yetkili kılınan veya bu tip görevlerin fiilen ve dışa karşı belli olacak şekilde bağımsız ifa yetkisi verilen şahıs veya şahıs gruplarıdır.” Bkz. **ÖZTAN**, Bilge, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara, 1970, s. 82; “Örgüt, hükmi şahsın kolu, eli, ayağı, vücudu, kafası demektir. Hükmi şahsın örgütünü organları teşkil eder.” Bkz. **DOĞANAY**, Y. Ümit, Hükmi Şahıslar (Ders Notları), Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul, 1969, s. 28.
- [3] **ÖZSUNAY**, Ergun, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, Tüzel Kişilerin Genel Teorisi/ Dernekler/Vakıflar, 5. Bası, İstanbul, 1982, s. 72; **AKİPEK**, Jale G./ **AKINTÜRK**, Turgut/ **ATEŞ**, Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku, Birinci Cilt, 13. Bası İstanbul, 2016, s. 548; **DOĞANAY**, s. 28.
- [4] **KÖPRÜLÜ**, Bülent, Medeni Hukuk, Genel Prensipler, Kişinin Hukuku, (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler), İstanbul, 1979, s. 411; **ARSEBÜK**, Esat, Medeni Hukuk I. Başlangıç ve Şahsın Hukuku, İstanbul, 1938, s. 273.
- [5] **DURAL**, Mustafa/ **ÖĞÜZ**, Tufan, Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2017, s. 266; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 602.
- [6] **BELGESAY**, M. Reşit, Türk Kanunu Medenisi Şerhi, I. Umumi Esaslar-Şahsın Hukuku, İstanbul, 1945, s. 179; **ZEVKLİLER**, Aydın / **HAVUTÇU**, Ayşe, Medeni Hukuk Temel Bilgiler, Ankara, 2005, s. 629; **OĞUZOĞLU**, H. Cahit, Medeni Hukuk I. Şahsın Hukuku, 3. Bası, Ankara, 1956, s. 347; **VELİDEDEOĞLU**, H. Veldet, Türk Medeni Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 1963, s. 246; **SEROZAN**, s. 31.
- [7] **ARSEBÜK**, s. 273; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 266; **AKÜNAL**, s. 38.
- [8] **BELGESAY**, s. 179; **KÖPRÜLÜ**, s. 409; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 550.

tanınan bağımsız kişiliğin bir sonucu olarak organların yapacağı işlem ve eylemler de tüzel kişiyi bağlamaktadır^[9].

Organın dışa karşı temsil fonksiyonunda, Borçlar Hukuku anlamında bir temsil ilişkisinden değil, kişiler hukukunda kaynağını kanundan alan bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür^[10].

İşaret edilen bu farklılarla birlikte hukuki mahiyeti bakımından organ, temsilcinin durumuyla benzerlik göstermekte ve Borçlar Kanunu'nda yer alan temsilciye ilişkin hükümlerin, Türk Medeni Kanunu ve diğer özel kanunlarla çatışmadığı sürece organın hukuki işlemleri bakımından da uygulanabileceği ifade edilmektedir^[11]. Ancak belirtmek gerekir ki organın temsil yetkisi bu anlamda bir iradi temsile ilişkin olmayıp, korporasyonlara özgü, kaynağını organ sıfatında bulan ve geri alınamayan bir yetki olarak tanımlanmaktadır^[12].

Türk Medeni Kanunu'nda organın hukuki niteliği bakımından belirleyici bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak DURAL/ÖĞÜZ; organın, tüzel kişiye tabi olarak, belirli olan veya belirli olmayan bir zaman süreklilik arz eden şekilde faaliyet göstermesi halinde *hizmet sözleşmesi*, tüzel kişiye tabi olmaksızın ve herhangi bir zaman kaydı olmayan şekilde faaliyet göstermesi durumunda *vekalet sözleşmesi* olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğuna işaret etmiştir^[13].

III. Organların Tasnifi

Organlar, kanun tarafından tipik olarak belirlenebileceği gibi, tüzel kişi tarafından da bünyelerine uygun nitelikte, tüzel kişinin ihtiyacı

[9] KÖPRÜLÜ, s. 409; VELİDEDEOĞLU, s. 249; ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 104.

[10] VELİDEDEOĞLU, s. 246; OĞUZOĞLU, s. 347; DURAL/ÖĞÜZ, s. 251.

[11] ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 88; ÖZSUNAY, s. 219.

[12] OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler, 16. Bası, İstanbul, 2016, s. 288; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 550.

[13] DURAL/ÖĞÜZ, s. 253; Farklı görüş olarak, organ tüzel kişi ilişkisinin kanunda doğan bir yetki ilişkisi olduğunu kabul etmekte olup, tüzel kişi ile organ arasındaki ilişkide hizmet ya da vekalet sözleşmesine dair hükümlerin ancak kıyas yolu ile uygulanabileceği ifade edilmektedir. Bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 289.

doğrultusundaki örgütlenme modeli kapsamında kanuna aykırı olmamak kaydıyla tüzüklerinde belirlenen şekilde oluşturulabilecektir.

Doktrinde, tüzel kişinin organları, fonksiyonları da dikkate alınarak çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır. Bu ayrımlar; kanunda öngörülmüş olup olmama bakımından, zorunlu-ihiyari organ, işlevleri bakımından karar-yürütme organı, faaliyet alanları bakımından iç-dış organ ve oluşturan sayılar bakımından fert-kurul organ olarak tasnif edilmektedir.

A. Zorunlu Organ - İhtiyari Organ

Kanun tarafından tüzel kişinin türüne göre belirlenen ve tüzel kişinin sahip olması mecbur kılınan organlar zorunlu organlardır^[14]. Tüzel kişinin fiil ehliyetine sahip olabilmesi bakımından bu zorunluluk kamu düzeninden ileri gelmektedir^[15].

Zorunlu organlarını oluşturan tüzel kişilerin bunun yanı sıra tüzel kişinin türüne, amacına, faaliyet yapısına ve ihtiyaçlarına göre kendi örgütlenmesi kapsamında isteğe bağlı olarak organ oluşturabilmesi de mümkündür^[16].

Bu ihtiyari organların neler olacağı^[17], görev ve yetki durumları, faaliyet, kuruluş ve kaldırılış usulleri tüzel kişinin ana statüsünde yer alabileceği gibi sonradan alınacak kararlarla tesis edilmesi de mümkündür^[18]. Bu halde artık ihtiyari organlar da tüzel kişinin örgütüne dahil olacaktır^[19].

[14] AKÜNAL, s. 36; ZEVKLİLER/HAVUTÇU, s. 662.

[15] DURAL/ÖĞÜZ, s. 254.

[16] AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 551; ZEVKLİLER/HAVUTÇU, s. 662; DURAL/ÖĞÜZ, s. 254.

[17] Uygulamada genellikle, başkanlar kurulu, haysiyet divanı, danışma kurulu, yayın kurulu, bilim kurulu gibi kurulların ihtiyari organlar olarak tüzel kişi yapılanmalarına dahil edildikleri görülmektedir.

[18] ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 98; ZEVKLİLER/HAVUTÇU, s. 662; AKİPEK, Jale, Türk Medeni Hukuku, 1. Cilt, Başlangıç Hükümleri-Şahsın Hukuku, Ankara, 1973, s. 302.

[19] AKÜNAL, s. 36; İhtiyari organların neler olabileceğine ilişkin ana statüde gösterilmek şartıyla kanunda herhangi bir sınırlama öngörülmemiştir. Bkz. NARMANLIOĞLU, Ünal, İş Hukuku II-Toplu İş İlişkileri, 3.Bası, İstanbul, 2016, s. 125.

B. Karar Organı - Yürütme Organı

Tüzel kişinin iradesini meydana getiren, iradesinin yerine getirilmesi için diğer organlara gerekli talimatları veren organı, karar organıdır^[20]. Tüzel kişiler bakımından da genelde bu organ genel kuruldur^[21].

Yürütme organı ise karar organının aldığı kararları uygulayan, üçüncü kişiler ile tüzel kişi adına ilişki kuran işlemler yapan organdır^[22]. Temsil görevi bu yürütme organı aracılığı ile yerine getirilir^[23]. Yürütme organı da genelde yönetim kuruludur. Bunun yanında ticari vekil, ticari mümessilin de yer alması mümkündür^[24].

C. Fert Organ - Kurul Organ

Fert organ, organın tek bir kişiden ibaret olması halini ifade eder. Bu durumda organın görevi bu kimse tarafından yerine getirilir. Vakıflarda yönetim organında tek kişiden bahsetmek mümkündür^[25].

Bununla birlikte tüzel kişiye ait görevlerin bir kişi yerine birden fazla gerçek ya da tüzel kişi tarafından yerine getirilmesi söz konusu olması halinde kurul organdan bahsetmek gerekir^[26]. Örneğin genel kurullar, kurul organdır.

D. İç Organ - Dış Organ

İç organ, tüzel kişinin örgütü ile iç ilişkilerine ilişkin görevler icra eden organdır^[27]. Dernek ve sendikalarda genel kurul, denetim kurulu ve disiplin kurulu iç organ mahiyetindedir.

[20] KÖPRÜLÜ, s. 73; DURAL/ÖĞÜZ, s. 254.

[21] Vakıflar bakımından durum ayrıksı olup genel kurul organı yer almamaktadır. Siyasi partilerde de kurultay, kongre gibi isimler adı altında genel kurulun işlevini gören karar organı söz konusudur.

[22] ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 95; DURAL/ÖĞÜZ, s. 254.

[23] AKİPEK, s. 310; AKÜNAL, s. 38; DURAL/ÖĞÜZ, s. 255.

[24] ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 95.

[25] OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 291; AKÜNAL, s. 37.

[26] ÖZTAN, Bilge, Tüzel Kişiler, Ders Notları, Ankara, 1994, s. 34; DURAL/ÖĞÜZ, s. 254.

[27] ÖZSUNAY, s. 74; ÖZTAN, Tüzel Kişiler, s. 34; "Kararlar seçimler, nizamnamede yapılacak değişiklikler, içtüzük tanzimi." Bkz. EGGGER, s. 41.

Dış organ ise, tüzel kişinin üçüncü şahıslarla ilişkilerini yürüten, dışa karşı temsil eden organdır^[28]. Dernek ve sendikalarda yönetim kurulu, vakıflarda yönetim organı dış organdır.

IV. Derneğin Zorunlu Organları

A. Derneğe İlişkin Temel Kavramlar ve Mevzuat

Yürürlükten kaldırılan Medeni Kanun'un aksine, Türk Medeni Kanunu'nun bizzat dernek tanımına kendisinin yer verdiğini görüyoruz. Türk Medeni Kanunu'nun 56. maddesi; *Dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır.*" şeklindeki ifadesiyle dernek kavramını tanımlamıştır^[29]. Benzer şekilde 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 2/a maddesinde de derneğin tanımına yer verilmiştir. Bununla birlikte yapılan tanımlardan hareketle derneğin, şahıs, gaye, devamlılık ve şahsiyet unsurlarından teşekkül edeceğine yer verilmiştir^[30].

Dernekler, kişi topluluğu niteliğinde medeni hukuk tüzel kişileridir. Kazanç paylaşma amacıyla değil, ideal (manevi) amaçlarla kurulan dernekler bugün itibarı ile farklı terimlerle ve farklı görünümler altında tanımlanmıştır^[31]. Siyasi partiler, işçi ve işveren sendikaları, spor kulüpleri, şehir

[28] EGGER, s. 41; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 291; DURAL/ÖĞÜZ, s. 255; AKÜNAL, s. 37.

[29] Medeni Kanun ve Dernekler Kanunu'nda yer alan "en az yedi gerçek kişi" ifadesi, 30.07.2003 tarihli 4963 sayılı kanunla "gerçek veya tüzel en az 7 kişi" şeklinde değiştirilerek, tüzel kişilerin de dernek kurucusu olabilmelerinin yolu açılmıştır. Bu halde derneklerin birleşerek federasyon ve konfederasyon şeklinde örgütlenebilmeleri mümkün hale gelmiştir. Bkz. DURAL/ÖĞÜZ, s. 269; "Cemiyetler, korporasyon nevinden olan medeni hukuk hükmi şahıslarıdır." Bkz. AKİPEK, s. 281.

[30] AKÜNAL, s. 50; VELİDEDEOĞLU, H. Veldet/ ATAAY, Aytakin M., Türk Cemiyetler Hukuku, İstanbul, 1956, s. 5; "Ortak gaye, ortak gayenin gerçekleşmesi için faaliyetler ve nihayet cemiyetin gayesini tespit ve iç düzeni tayin eden nizamname. Bunlara Cemiyetin temel unsurları demek de mümkündür." Bkz. DOĞANAY, s. 82.

[31] DURAL/ÖĞÜZ, s. 269; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 567; Dernekleri şirketlerden ayıran en temel özelliği kazanç paylaşma amacı gütmemesidir. Bkz. VELİDEDEOĞLU/ATAAY, s. 45; Aynı yönde bkz. OĞUZOĞLU, s. 365; Kazanç paylaşma ile iktisadi amaç gütmeye kriterleri bakımından tartışmalara ilişkin ayrıntılı

kulüpleri esasında hep dernek niteliğindedir^[32]. Bu itibarla isimleri ne olursa olsun, ideal (manevi) amaçları yerine getirmek üzere bir araya gelerek örgütlenen kişi topluluklarının mahiyetlerinin dernek niteliğinde olduğu ifade edilmektedir^[33].

Örgütlenme özgürlüğü ve dernek özerkliği, demokrasinin temel taşları olarak ifade edilir. Dernek kurma özgürlüğünün yanında derneğin kendi iç işleyişini belirleme serbestisinin (dernek özerkliği)^[34] sağlanması ise teminat altındaki hakkın kullanımını bakımından vazgeçilmez gereklilik olarak yerini alır^[35].

Diğer yandan derneğe uygulanacak kurallar bakımından hem Türk Medeni Kanunu hem de Dernekler Kanunu emredici hükümler öngörmüş, derneğe ilişkin gerek kamu hukuku bakımından uygulanacak kurallar, gerekse de özel hukuk bakımından düzenlemeler yerini almıştır^[36]. Dernek özerkliği

bilgi için bkz. **ANSAY**, Tuğrul, *Adi Şirket, Dernek ve Ticaret Şirketleri*, Ankara, 1967, s. 57-78.

[32] **SEROZAN**, s. 47; **KÖPRÜLÜ**, s. 418; **KILIÇOĞLU**, s. 510; “Cemiyet, dernek, birlik, kurum, kulüp, ocak ile ifade edilmek istenen mana birbirinin aynıdır.” Bkz. **VELİDEDEOĞLU/ATAAY**, s. 3.

[33] **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 567.

[34] **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 570; En genel ifadeyle dernek özerkliği, derneğin kendi kurallarını belirleyerek, kendisini yönetmesi olarak tanımlanmıştır. Bkz. **İKİZLER**, Metin, *Tüzel Kişilerin İlkeli Kişiliği Bu Uğurda Ana Statünün Anlamı ve İşlevi*, Ankara, 2012, s. 99.

[35] **SEROZAN**, s. 47; Anayasa Mahkemesinin 13.07.2004 tarih ve 2004/52E. 2004/94K. sayılı kararında; “...*dernek tüzel kişiliğinin kurucu unsurlarının derneğin tüzük ve organları olduğu, derneklerin kuruluş sözleşmesi niteliğindeki tüzüklerini kendilerinin oluşturabilecekleri, değiştirebilecekleri, organlarını belirleyebilecekleri, organlarının iradeleri dışında derneklerin ancak mahkeme kararı ile kapatılabilecekleri anlaşılmaktadır.*” Bkz. **SAKA**, Zafer, *Dernekler Hukuku, Teoride ve Uygulamada*, İstanbul, 2010, s. 15; Dernek özerkliği ve örgütlenme özgürlüğünün sınırlandırılmasına ilişkin eleştiriler için bkz. **SEROZAN**, s. 47 vd.; Dernek özgürlüğüne ilişkin gelişmeler hakkında ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. **YOKUŞ**, Sevtap, “Dernek Özgürlüğü Çerçevesinde Türkiye’de Değişen Hukuksal Düzenlemeler”, Erdoğan **TEZİÇ**’e Armağan, İstanbul, 2007, s. 257-267.

[36] **ÖZDAMAR**, Demet/ **TÜRK**, Ahmet/**İKİZLER**, Metin/**ÇAĞIRGAN**, Senar, *Yeni Dernekler Hukuku Mevzuatımızın Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi*, Ankara, 2008, s. 15; Dernekler Kanunu ile Medeni Kanun arasındaki ilişkide, Dernekler Kanunu özel kanun niteliğinde olduğundan, Dernekler Kanunu hükümlerinin öncelikli olarak uygulanması ve bu kanunda boşluk olan hallerde tamamlayıcı

kapsamında derneklerin iç işleyişine yönelik hususlarda kendi tüzüklerinde belirlemeler de yapabilir. Bu hususta Türk Medeni Kanunu'nun 58/2.maddesinde, kanunlarda yer alan emredici hükümlere aykırı olmamak üzere derneklerin tüzüklerinde düzenlemeler yapabileceği açıkça ifade edilmiştir. Bu anlamda kanunlarda hüküm bulunmayan hallerde ya da kanunların emredici nitelikte düzenlemedikleri konularda tüzükte yer alan düzenlemeler uygulanacaktır^[37]. Tamamlayıcı nitelikteki hükümler ise en son sırada uygulama bulacaktır^[38]. Diğer yandan, başkaca düzenlemenin olmadığı hususlarda, her ne kadar doğrudan uygulanması mümkün olmasa da duruma uygun düştüğü ölçüde özellikle anonim şirketlerin iç organizasyonuna ilişkin kurallar ve bu alanda oluşan bilimsel görüşlerden de faydalanılmasının mümkün olduğuna işaret edilmiştir^[39]. Sendikalar bakımından da aynı hususu yineleyebiliriz.

B. Derneğin Zorunlu Organları ve Kendilerine Tanımlanan Fonksiyonları

Dernekler bakımından Türk Medeni Kanunu'nun 73.maddesinde, derneğin zorunlu organlarını, yönetim kurulu, denetim kurulu ve genel kurul olarak belirlemiştir.

1. Yönetim Kurulu

Türk Medeni Kanunu'nun 72. maddesinde derneğin zorunlu organları arasında yönetim kurulu yerini almıştır. Yönetim kurulu, dernek kararlarının uygulanması, günlük cari işlerin yerine getirilmesi gibi iç işlerinin

hükümler olarak Medeni Kanun hükümlerinin uygulanması gerekecektir. Bkz. **ÖZTAN**, Tüzel Kişiler, s. 39; Derneklerin özel hukuk ilişkilerine bütün olarak Medeni Kanun'un uygulanması gerektiği yönünde bkz. **ÖZDAMAR/TÜRK/İKİZLER/ÇAĞIRGAN**, s. 15.

[37] **ÖZSUNAY**, s. 207; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 577; **NOMER**, Haluk, N., Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar, 1.Baskı, İstanbul, 2008, s. 138.

[38] **AKİPEK**, s. 219; **İKİZLER**, s. 120-123.

[39] **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip, "Azınlığın Dernek Genel Kurulunun Olağanüstü Toplantıya Çağırılması İsteme Hakkının Kötüye Kullanılması", Hıfzı Timur'un Anısına Armağan, İstanbul, 1979, s. 388

yönetilmesini, dışa karşı ise temsil görevini icra eden zorunlu organ olarak tanımlanmaktadır^[40].

Temsil görevinin yönetim kurulu tarafından kurul üyelerinden birine ya da üçüncü bir kimseye verilebileceği Türk Medeni Kanunu'nun 85.maddesinde yer almıştır^[41].

Yönetim kurulu, dernek genel kurulu tarafından, beş asıl beş yedek üyeden az olmamak kaydıyla tüzükte belirlenen sayıda olacak şekilde oylama yolu ile seçilir^[42].

Görev ve yetkileri de dernek tüzüğünde yer alacak olup, kanun ve tüzüğe uygun olarak yürütme ve temsil görevini yerine getirecektir^[43].

Türk Medeni Kanunu'nun 85.maddesinde yönetim kurulunun görevleri bakımından tüzüğe işaret edilmiş olup, kanun yetki ve görev konusunda bir belirleme yapmaktan kaçınmıştır. Benzer şekilde yeni Dernekler Kanunu'muzda da yürürlükten kalkan Dernekler Kanunu 27.maddesinde sayılan yönetim kurulunun görev ve yetkilerine ilişkin hususlar yer almamış ve dernek özerkliği ilkesi çerçevesinde bu iç işleyişin dernek tüzüğünde belirlenmesine yönelik sistem benimsenmiştir. Yönetim kurulunun temsil yetkisine ilişkin tüzükte sınırlamalar öngörülebilir. Örneğin derneğin borçlanması, kredi çekebilmesi hususlarında genel kurul kararının gerekli olduğu tüzükte

[40] **EGGER**, s. 108; **SEROZAN**, s. 62; **KÖPRÜLÜ**, s. 502; **AKÜNAL**, s. 92; Derneğin iç işlerinin yönetilmesinden kasıt, gelir gider hesaplarına ilişkin işlemler, personel işlemler, kiralama işlemleri, üyelik başvurularını karara bağlamak, aidatları toplamak, şubelerin kurulması ve işleyişi, yükümlü olduğu defterlerin tutulması, genel kurula çağrı yapılması vs. işlemlerdir. Bkz. **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 620.

[41] **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s. 352; **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Medeni Hukuk, Ankara, 2016, s. 622; Derneğin temsili ifadesinin klasik anlamdaki temsilden ziyade, derneğin üçüncü kişilerle ilişkiye kurması ve işlemler yapması anlamında ifade bulunmaktadır. Bkz. **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 620.

[42] Medeni Kanun'da asgari sayı olarak beş asıl beş yedek üye kuralı yer almış olup, bu sayı tüzükte azaltılamayacak ancak arttırılabilecektir. Bkz. **ÖZSUNAY**, s. 211; Derneğin kuruluşunda, genel kurul toplanıp yönetim kurulu seçilinceye kadar, dernek kurucuları tarafından geçici yönetim kurulu oluşturulur. Bkz. **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 617.

[43] **DOĞANAY**, s. 82; **ZEVKLİLER/HAVUTÇU**, s. 662; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 318; **SAKA**, s. 194.

yer alabilir^[44]. Yetkisiz temsilci tarafından yapılan işlemlerin askıda hükümsüz olduğu ve ancak icazet verilmesi halinde geçerli olabileceği ifade edilir^[45].

2. Denetim Kurulu

Türk Medeni Kanunu'nda yer verilen bir diğer zorunlu organ da denetim kuruludur. Denetim kurulu, derneğin iç denetim organıdır^[46].

Türk Medeni Kanunu'nun 86. maddesinde yer verildiği şekilde, denetim kurulu üç asıl ve üç yedek üyeden az olmamak üzere genel kurul tarafından seçilecektir. Dernekler Kanunu 4/f maddesinde, denetim kurulu üyelerinin seçimi, sayısı, görev ve yetkilerinin belirlenmesine ilişkin hususların tüzükte yer alması gerektiği belirtilmiştir.

Denetim kurulunun amacı, dernek organlarının etkin şekilde bir iç denetime tabi olması olup, bu bakımdan organların her türlü faaliyeti ile defter, belge ve diğer kayıtlarını, kanun ve tüzük hükümlerinde belirlenen esaslar çerçevesinde gerek mali gerekse de idari yönden inceleme yetkisine sahiptir^[47].

Denetim kurulu, tüzükte belirlenen esaslar dahilinde bir yılı geçmeyecek aralıklarla inceleme ve denetimlerini yaparak, bu hususta rapor düzenleyerek genel kurulun bilgisine sunar^[48]. Genel kurulda, yönetim kurulunun ibrası bakımından bu raporların görüşülmesi zorunlu olup, alınacak kararlarda bu raporlar dikkate alınacaktır^[49].

[44] ÖZSUNAY, s. 217.

[45] HATEMİ, Hüseyin, Kişiler Hukuku, 6.Bası, İstanbul, 2017, s. 118.

[46] Denetleme kurulu, dernek tüzüğünde belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde genel kurul haricinde derneğin diğer organlarının işlem ve faaliyetlerini denetler. Bkz. KÖPRÜLÜ, s. 509.

[47] KÖPRÜLÜ, s. 509; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 352; DURAL/ÖĞÜZ, s. 322.

[48] Dernekler Kanunu 9/2 maddesinde, “Denetim kurulu; derneğin, tüzüğünde gösterilen amaç ve amacın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini, defter, hesap ve kayıtların mevzuata ve dernek tüzüğüne uygun olarak tutulup tutulmadığını, dernek tüzüğünde tespit edilen esas ve usullere göre ve bir yılı geçmeyen aralıklarla denetler ve denetim sonuçlarını bir rapor halinde yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar.” şeklinde emredici hükmü yer almıştır.

[49] ÖZSUNAY, s. 218; DURAL/ÖĞÜZ, s. 322; Demokratik ilkelere uygunluğun gereği olarak sendikaların denetimlerinin şeffaf olarak sağlanması gerektiği hakkında

Dernekler Kanunu'nun 9. maddesinde, derneklerin iç denetim konusunda bağımsız denetim kuruluşlarınca da denetim yaptırabilmesinin mümkün olduğu yer almış olmakla birlikte aynı maddenin devamında diğer zorunlu organların ya da bağımsız denetim kuruluşlarının yapacağı denetimin, denetim kurulunun denetim yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağı açıkça ifade edilmiştir^[50].

Türk Medeni Kanunu'nun 75. maddesinde denetim kuruluna gerekli gördüğü hallerde derneğin olağanüstü toplantıya çağrılmasını isteme gibi son derece etkin ve önemli bir yetki verdiği görülmektedir. Yönetim kurulunun bu çağrıyı yerine getirmemesi halinde üyelere birinin başvurusu üzerine sulh hakimince üç dernek üyesinden oluşan heyete toplantıya çağırma yetkisi verilir.

Bunun yanında, Türk Medeni Kanunu'nun 84/2. maddesinde, yönetim kurulunda yaşanan eksilmeler sonrası yedek üyelerin de çağrılmasına rağmen, yönetim kurulunun üye tamsayısının yarısının altına düşmesi halinde de yine denetim kuruluna dernek genel kurulunu toplantıya çağırma yetki ve görevi verilmiştir.

3. Genel Kurul

Türk Medeni Kanunu'nun 72. maddesinde yer alan zorunlu organlardan biri de genel kuruldur. Bununla birlikte Kanun'un 73.maddesinde; genel kurulu, "*Genel kurul, derneğin en yetkili karar organı olup; derneğe kayıtlı üyelere oluşur.*" şeklindeki ifadeyle kısaca tanımlandığı da dikkat çekmektedir. Bu itibarla genel kurulu, derneğin irade ve karar organı olarak tanımlamak mümkündür^[51].

Derneğin üyeleri, doğrudan doğruya katıldıkları genel kurul aracılığı ile derneğin faaliyetlerini ve iradesini oluşturmaktadır^[52]. Bu anlamda derneğe ilişkin en önemli kararların alındığı organdır^[53].

bkz. **ŞAHLANAN**, Fevzi, Sendikaların İşleyişinin Demokratik İlkelerle Uygunluğu, İstanbul, 1980, s. 210.

[50] **ŞAHLANAN**, s. 172; **SAKA**, s. 202.

[51] **EGGER**, s. 91; **ARSEBÜK**, s. 219; **BELGESAY**, s. 192; 7

[52] **EGGER**, s. 91; **ÖZTAN**, Tüzel Kişiler, s. 65; **AKÜNAL**, s. 85; **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s. 344; "Cemiyetin en önemli unsuru azadır." Bkz. **ARSEBÜK**, s. 207.

[53] **ÖZSUNAY**, s. 172; **DOĞANAY**, s. 77; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 311.

Genel kurul, dernek kurulduktan sonra seçilmez, kanun gereği varlığını bulmaktadır^[54]. İç organ niteliğinde olan genel kurul, iç ilişkide diğer organlara karşı derneği temsil etmektedir^[55].

Türk Medeni Kanunu'nun 73.maddesinde de ifade edildiği üzere genel kurul, derneğin üyelerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte çok sayıda üyesi olan derneklerin "delege usulü" ile toplanma, tüm üyelerin toplanmaksızın yazılı katılımı ile karar alınması ya da çağrısız toplanma gibi usullerle toplanabilmesi de mümkündür^[56].

Dernekler Kanunu'nun 4/d-e hükmünde, genel kurulun toplanmasına ilişkin toplanma zamanları, şekilleri, toplantı ve karar yeter sayıları gibi hususların dernek tüzüğünde belirlenmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Dernek özerkliği kapsamında kanunun öngördüğü bu ilke diğer yönüyle de dernek tüzüğünde bulunması zorunlu unsurlar arasında yerini almıştır^[57].

Genel kurul, irade organı olmasının yanı sıra diğer yönüyle ayrıca derneğin en üst denetleme ve danışma organı olarak da değerlendirilmelidir^[58].

Genel kurulun görev ve yetkilerine ilişkin olarak Türk Medeni Kanunu'nun 80.maddesinde; "*Genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir; dernek organlarını seçer ve derneğin diğer bir organına verilmemiş olan işleri görür. Genel kurul, derneğin diğer organlarını denetler ve onları haklı sebeplerle her zaman görevden alabilir.*" şeklindeki esaslar da yerini almıştır.

[54] EGGER, s. 92; ÖZTAN, Tüzel Kişiler, s. 65; KÖPRÜLÜ, s. 488; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 344.

[55] ÖZSUNAY, s. 171; Genel kurul dışı karşı temsil organı olmayıp, alınan kararların icrasına ilişkin yetkisi olmadığından bu anlamda sorumluluğundan bahsedilememektedir. Bkz. SAKA, s. 89.

[56] AKÜNAL, s. 85; DOĞANAY, s. 78; Delege usulü, temsili demokrasinin bir yansıması olarak nitelendirilebilir. Bkz. GÜNAY, Cevdet İlhan, Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Şerhi, Ankara 2017, 165; Genel kurulun üyelerle toplanması kural olup, delege usulü ise istisnaidir. Bkz. ŞAHLANAN, s. 120.

[57] AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 605.

[58] ARSEBÜK, s. 219; AKÜNAL, s. 86; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 344; ÖZTAN, Tüzel Kişiler, s. 66.

Bu bakımdan da derneğin geleceğine dair her türlü kararı almak ve bu konuda icra organı olan yönetim kuruluna yol göstermek ve denetlemek, genel kurulun başlıca görevi olduğunu söylemek gerekir^[59].

V. Dernek Organlarında Yetki Devri

Türk Medeni Kanunu'nun 72. maddesinde; “*Derneğin zorunlu organları, genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur. Dernekler zorunlu organları dışında başka organlar da oluşturabilirler. Ancak, bu organlara zorunlu organların görev, yetki ve sorumlulukları devredilemez.*” hükmü yer almıştır. Düzenlemeye göre, derneğin zorunlu organları sayma yoluyla (numeraus clauses) ifade edilmekle birlikte, bunlar haricinde derneğin ihtiyari organlar kurabileceğine yer verilmiştir.

Maddenin devamında ise ihtiyari organlara, zorunlu organlarının görev ve yetkilerinin devredilemeyeceği ilkesi yer almıştır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki dernek özerkliği ilkesi kapsamında derneğin iç ilişkilerinin derneğin bizzat kendisinin belirlemesi, buna ilişkin esasların da dernek tüzüğünde yer alması temel prensiptir^[60]. Nitekim Medeni Kanunu'nun 58. maddesinde, dernek tüzüğünde yer almayan hususlarda Türk Medeni Kanunu hükümlerinin uygulanacağına yer verilmiştir. Bu bakımdan Türk Medeni Kanunu'nun emredici nitelikteki hükümleri dışında öngörülen kurallar, yedek kurallar olarak uygulama bulacaktır. Emredici nitelikteki kurallara aykırı tüzük hükümlerinin ise batıl olup uygulama bulmasının mümkün olmadığına işaret etmek gerekir^[61].

[59] **EGGER**, s. 99; **ARSEBÜK**, s. 219; **ÖZSUNAY**, s. 174; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 605; **AKÜNAL**, s. 86.

[60] **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 280; “Tüzük kavramı ile sadece derneğin anayasası niteliğindeki Dernekler Kanunu md.7 anlamında yazılı belge değil, derneğin iç düzenine ilişkin kuralların tümü anlaşılır.” Bkz. **ÖZSUNAY**, s. 207; Nitekim tüzük, normatif bir belge olup örgütün iç işleyişine dair kurallar bütünüdür. Bkz. **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s. 339.

[61] **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 577; **AKİPEK**, s. 287; **ZEVKLİLER/HAVUTÇU**, s. 652; **AKÜNAL**, s. 66; Sendikalar bakımından 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu ile 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ile Toplu Sözleşme Kanunu, siyasi partiler için ise 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu emredici hükümleri özel kanun niteliğinde uygulanacaktır. Bunlarda hüküm bulunmayanlar hallerde yine Dernekler Kanunu ve Medeni Kanun'un emredici hükümleri dikkate alınacaktır.

Bu kapsamda dernekler, faaliyetlerine ilişkin görev ve yetkilerin hangi organlarda olduğu konusunda tüzüklerinde istedikleri şekilde belirleme yapabilecektir. Bunun sınırının ise emredici nitelikteki kanun hükümlerine aykırılık oluşturmamak koşulu olduğu açıktır.^[62]

Türk Medeni Kanunu'nun 72. maddesinde, yetkinin devredilmesi bakımından işaret edilen husus ihtiyari organlara ilişkindir. Yani zorunlu organlarının görev ve yetkilerinin ihtiyari organlara devredemeyeceği yönündedir.

Bu halde bu hükme aykırı şekilde zorunlu bir organın görev ve yetkisi dernek tüzüğünde ihtiyari bir organa devredilmişse durum ne olacaktır? Peşinen söze konu dernek tüzüğünde yer alan bu hükmün batıl olacağını söylemek mümkünse de yapılan iş ve işlemlerin akıbeti, dernek üyelerinin mevcut durumu ve yargısal süreçler bakımından sorunun cevabının bu denli kolay olduğu söylenemez.

Diğer yandan Kanun'da emredici nitelikte olarak ifade edilen husus, zorunlu organların görev ve yetkisinin ihtiyari organlara devredilemeyeceği yönündedir. Ancak zorunlu organların kendi arasında (yönetim, denetim ve genel kurul) görev ve yetkilerini birbirlerine devretmelerinin mümkün olup olamayacağı hususunda kanunda bir belirleme bulunmamaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nun 80/1. maddesinde; “*Genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir; dernek organlarını seçer ve derneğin diğer bir organına verilmemiş olan işleri görür.*” hükmü yer almıştır. Buna göre, *derneğin başkaca bir organına verilmemiş olan işleri görür*, şeklindeki düzenlemeye göre, görev ve yetkiye ilişkin tereddüt duyulan her durumda genel kurulun yetkili olduğu sonucuna mı varılacaktır? Ayrıca derneğin tüzüğünü düzenleme yetkisi bulunan genel kurulun diğer zorunlu organlara ait görev ve yetkilerini kendi uhdesine alacak şekilde tüzük hükümleri belirleyebilecek midir?

A. Zorunlu Organların Görev ve Yetkisinin İhtiyari Organlara Devredilmesi

Türk Medeni Kanunu'nun 72. maddesinde yer verildiği üzere zorunlu organlar görev ve yetkisi ihtiyari organlara devredilemeyeceği ifade edilmiştir. Ancak buna rağmen uygulamada da sıklıkla görüldüğü üzere, bu yetki devredilmişse durum ne olacaktır?

[62] OĞUZOĞLU, s. 361; ÖZSUNAY, s. 141; İKİZLER, s. 120.

Örneğin, Türk Medeni Kanunu'nun 80/1. maddesinde; “*Genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir*” hükmü yer almış olup, derneğin üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma işlemleri bakımından yetkinin genel kurulda olduğuna işaret etmiştir. Uygulamada ise genellikle üyelikten çıkarma işlemlerinin disiplin kurulu ya da onur kurulu gibi dernek tarafından oluşturulan ihtiyari organlar tarafından gerçekleştirildiğine rastlanmaktadır. Bu halde genel kurulun ihraç yetkisini bir ihtiyari organa devretmesi söz konusudur^[63].

Derneğin tüzüğünde, çıkarma yetkisinin genel kurul dışında başkaca bir organa verilmesinin mümkün olduğu ifade edilmektedir^[64]. Her ne kadar çıkarma yetkisinin başkaca bir organa verilmesi mümkün olsa da bu yetki devrinin mutlak değil nispi olacağı, bu bakımdan başkaca organa çıkarma yetkisi verilse dahi genel kurulun da bu yetkisinin devam edeceğine işaret edilmektedir^[65].

[63] **NOMER**, s. 128; **ARSEBÜK**, s. 218.

[64] **GÖNENSAY**, A. Samim, Medeni Hukuk (Hukuk Hakkında Umumi Malumat-Başlangıç, Şahsın Hukuku) Cilt 1, İstanbul, 1936, s. 162; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 634; **AKÜNAL**, s. 82; **ÖZSUNAY**, s. 247; Yargıtay 4.H.D 24.02.1959 tarih ve 7135/2012 sayılı kararında, Tüzükte bu yetkinin genel kuruldan başka organa verilebileceği ifade edilmiştir. Bkz. **KÖPRÜLÜ**, s.478; **ENGİN**, ideal olarak, genel kurulun üyelikten çıkarma yetkisini zorunlu ya da ihtiyari bir organa devredebilmesinin mümkün görülmesi gerektiği ancak mevcut yürürlükte MK 72/2 hükmü karşısında, genel kurulun yetkisini ihtiyari organa devretmiş olsa da ve ihtiyari organ kararının tüzükte nihai olacağı ifade edilse de genel kurulun bu yetkisinin devam edeceği, disiplin kurulu kararına rağmen üyelik ilişkisinin devam edeceği hususuna işaret etmiştir. Bkz. **ENGİN**, B. İlkay, “Dernek Disiplin Kurulu Tarafından Verilen Geçici İhraç Kararı”, İÜHFİM, C. LXI, S.1-2, 2003, s. 286-291.

[65] **ÖZSUNAY**, s. 247; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 311; **NARMANLIOĞLU**, s. 105; “Zorunlu organlara ait bazı yetkiler son söz yine zorunlu organda kalmak şartıyla ihtiyari organlara devredilebilir.” Bkz. **ÖZTAN**, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 98; Yargıtay 2.H.D 01.12.1972 tarih ve E. 7221 K.6790 sayılı kararında; “*Dernek genel kurullarının bir takım yetkilerini (seçimlik organlara) devretmeleri mümkündür. Bu itibarla dernekler ihraç yetkilerini (MK.58) doğrudan doğruya kullanabilecekleri gibi bunu başka bir organa, olayda olduğu gibi haysiyet divanına devredebilir. İhraç yetkisinin haysiyet divanına terk edilmiş olması, genel kurulun ihraç kararı vermesine engel olamayacağı gibi tüzükte başvurma yönünden açıklık olmasa bile derneğin en yetkili organı olarak kongrenin ihraç kararlarına karşı itirazları inceleyip karar vermesi de mümkündür. Yani yetki devri mutlak değil nisbidir...*” Bkz. **AKÜNAL**, s. 82.

Sorunun çözüme kavuşturulması esasında ihraç kararı verilen üyenin ihraç kararına karşı açacağı dava bakımından önemlidir. Zira Türk Medeni Kanunu'nun 83/3. maddesinde; “*Diğer organların kararlarına karşı, dernek içi denetim yolları tüketilmedikçe iptal davası açılmaz.*” şeklindeki düzenlemesi, açılacak davada dava şartı bakımından öncelikle incelenecek husus olacaktır. Türk Medeni Kanunu'nun 80/1. maddesinde üyelikten çıkarma işlemlerine ilişkin yetkinin genel kurula verilmiş olması karşısında, disiplin kurulu tarafından üyeye verilen ihraç kararı, tüzükte bu yetki disiplin kuruluna verilmiş olmasına rağmen (tüzükte kararın nihai olacağı ifade edilse de) dernek cezası olarak kabul görmeyecek, dernek içi denetim yolları tüketilmediğinden yani genel kurulun bir kararı bulunmadığından bu karara karşı dava açılmayacaktır^[66]. Açılan dava da dava şartı yokluğundan reddedilecektir.

Ayrıca üyenin disiplin kurulu tarafından alınan ihraç kararı konusunda yönetim kurulunun üyelik hakları bakımından ne yönde işlemler tesis etmesi gerekeceği hususunda da tereddütler oluşabilecektir. Tüzükte ihraç yetkisi disiplin kuruluna verilmiş ve genel kurula da itiraz yolu öngörülmemişse (disiplin kurulu kararının kesin olduğu ifade edilmişse), yönetim kurulunun bu üyenin üyelik hakları konusunda nasıl davranması gerekeceği de tartışmalıdır. Örneğin disiplin kurulunun ihraç kararı sonrasında bu üyeden aidat istenecek midir? Ya da derneğe ait tesis ve hizmetlerden üye yararlanılacak mıdır? Yönetim kurulu bu durumda disiplin kurulunun bu ihraç yetkisine ilişkin yetki devrinin kanuna aykırı olduğu, tüzükte yetki devri olsa da hala genel kurulun bu konuda son sözü söylemeye yetkili olduğu, genel kurulun bu kararı vermeksizin üyelik ilişkisinin devam edeceği yönünde karar verebilecek midir?

Kanaatimizce, Türk Medeni Kanunu'nun 85. maddesinde; “*Yönetim kurulu, derneğin yürütme ve temsil organıdır; bu görevini kanuna ve dernek tüzüğüne uygun olarak yerine getirir.*” hükmü gereğince, yönetim kurulunun görevini yerine getirirken sadece tüzük hükümlerini değil, kanun hükümlerine de uygun davranması gerekeceği yer almıştır. Dahası kanunun emredici hükümlerine aykırı nitelikteki tüzük hükümlerinin batıl olacağına da tereddüt yoktur^[67]. Bu halde kanuna uygunluk bakımından öncelikli

[66] AKÜNAL, s. 82; ENGİN, s. 289; DURAL/ÖĞÜZ, s. 305.

[67] OĞUZOĞLU, s. 347; GÖNENSAY, s. 159; Mutlak butlanla sakat nitelikte tüzük hükümleri, davaya gerek olmaksızın kendiliğinden hükümsüz olup ancak ilgililer

olarak bir değerlendirme yapılması gerekeceği anlaşılmalıdır^[68]. Hakkında ihraç kararı verilen üyenin itiraz etmesi halinde, tüzükte aksi öngörülse dahi yönetim kurulunun, ihraç kararını itiraz doğrultusunda genel kurul gündemine sevk ederek, genel kurulun en üst denetleme ve itiraz merci olması kapsamında üyelikle ilgili nihai bir karar almasının sağlanması mümkün görülmelidir^[69].

Disiplin kurulu kararına karşı itiraz hakkını kullanan üyenin ise genel kurulun itiraz hakkındaki kararını vermesine kadar ki ara dönem içinde de üyelik ilişkisinin devam ettiğinin kabulü gerekeceği açıktır. Nitekim Yargıtay'ın da bu husustaki görüşü bu yöndedir^[70].

herhangi bir süreye tabi olmaksızın butlanın tespitini de mahkemeden isteyebilecektir. Bkz. **SUNGURBEY**, İsmet, Medeni Hukuk Eleştirileri, C.2, İstanbul, 1970, s. 46 vd.

[68] “Şu halde nizamname hükümleri, Cemiyetler Kanunuyla Medeni Kanunu'nun amir hükümlerinden sonra tatbik edilir.” **AKİPEK**, s. 287.

[69] “Dernek tüzüğünde üyelikten çıkarma kararını alma yetkisi bir ihtiyari organa tanınmışsa, dernek içi itiraz yolu öngörülmüş olmasa bile çıkarma yetkisi MK. 72 II. C.2 sebebiyle bu organa kesin olarak devredilmiş sayılmayacağı için üye hakkındaki nihai çıkarma kararını genel kurul verecektir.” **ENGİN**, s. 292; Aynı yönde **AKÜNAL**, s. 82; Yok hükmünde ya da butlanla sakat bir tüzük hükmüne aykırılıktan söz edilemeyeceğine ilişkin bkz. **KIRCA**, İsmail/**ŞEHİRALİ ÇELİK**, Feyzan/**MANAVGAT**, Çağlar, Anonim Şirketler Hukuku, C.2/2, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, İkinci Bası, Ankara, 2017, s. 87; Aynı yönde **MOROĞLU**, Erdoğan, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 8.Baskı, İstanbul, 2017, s. 231; **NOMER**, s. 144; “Dernek tüzüğüne konulacak bir hükümle disiplin kurulu veya yönetim kurulu tarafından verilecek üyelikten çıkarma (kesin ihraç) kararının kesin olduğu ve karar tarihinden itibaren hüküm doğuracağı kararlaştırılmış olsa dahi üyelik ilişkisi genel kurula yapılacak itirazın karara bağlanmasına kadar devam eder ve ancak genel kurulun itirazın reddine ilişkin karar ile sona erer.” **AKÜNAL**, Teoman, “Ceza Hukuku İlkeleri Işığında Dernek Cezaları”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal BAYRAKTAR'a Armağan, Cilt I, İstanbul, 2010, s. 106.

[70] Yargıtay 18. H.D 12.01.2015 tarih E:2014/21848 K: 2015/36 sayılı kararında; “...Şahıs hukukuna dair karar ve işlemler kesinleşmeden uygulanamaz. Kesin nitelikte olmayan kararların üyelik ilişkisi üzerinde olumsuz bir etkisi de söz konusu değildir. Dernek üyeliğinden geçici uzaklaştırma veya çıkarmaya dair dernek yönetim kurulu veya onur kurulu kararı henüz kesinleşmediğinden, bunun bir sonucu olarak çıkarmaya dair kararın kesinleşmesine kadar üyelik ilişkisi devam eder. Dolayısıyla dernek içi denetim yollarının kullanıldığı safhada bu yolları kullanan üyenin, dernek üyeliği devam etmektedir...” <http://www.kazanci.com> (Son erişim T. 06.11.2019)

Bir başka durum olarak, örneğin genel kurul tarafından, derneğin yönetim ve temsil yetkisi ya da denetim kurulunun denetleme yetkisi alınarak başka bir ihtiyari organa verilebilir mi?

Her ne kadar Türk Medeni Kanunu'nun 80/2. maddesinde genel kurulun derneğin diğer organları denetleme ve haklı nedenlerle her zaman görevden alma yetkisi bulursa da bir sebepten -dernek içi grup rekabeti nedeniyle- organ üyelerini değiştirmek (ya da kanundaki haklı neden şartı gereği değiştirememek) yerine organ yetkilerini başka bir ihtiyari organa bütünüyle devretmek istemesi söz konusu olabilir. Ya da örneğin genel kurul, yönetim kurulunun harcama ve işlem yetkisini alıp, derneğin bir ihtiyari organına vermesi halinde durum ne olacaktır? Yönetim kurulunun bu yetki devrine razı olması mı gerekir?

Kanaatimizce, genel kurulun, yönetim kurulunun bazı yetkilerine ilişkin sınırlama getirebilmesi mümkün olmakla^[71] beraber (örneğin banka kredi alması konusunda belirli bir limit koyması gibi) yönetim kurulunun yetkisini bütünüyle başka bir ihtiyari organa devri amacı aşar nitelikte değerlendirilmeli ve Türk Medeni Kanunu'nun 72/2 maddesine göre mümkün görülmemelidir^[72]. Genel kurulun derneğin en üst karar organı olması sıfatı, kanunlarda emredici hükümlere aykırı nitelikte yetki gaspı niteliğinde kararlar da alabileceği anlamına gelmemelidir. Sınırsız ve ölçüsü belirsiz bir yetkinin varlığının kabulü, hukuki güvenlik ilkesine aykırılık oluşturacak olup, Türk Medeni Kanunu'nun 2.maddesi kapsamındaki dürüstlük ilkesine de uygun görülmez. Nitekim Türk Medeni Kanunu'nun 80/2. maddesinde genel kurulun, organları görevden alma yetkisi de bu esaslar dahilinde haklı neden bulunması koşuluna bağlanmış durumdadır^[73]. Buna rağmen yetkinin

[71] **ÖZSUNAY**, s. 217.

[72] “Kanunun idare heyetine verdiği vazifeler nizamname ile tamamıyla ondan alınamaz, olsa olsa ancak tahdit edilebilir.” **AKİPEK**, s. 310; Aynı yönde bkz. **AKİPEK/ AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 621.

[73] **EGGER**, s. 100; **ŞAHLANAN**, Demokratik İlkeler, s. 172; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 312; “Kanun bu hüküm ile uzuvların azledilmek endişesi olmaksızın hile ve entrikalarına ve gayrimeşru menafı temin edebilmelerine mani olmak gayesini takip etmiştir.” **GÖNENSAY**, s. 163; “Genel kurullar, yasa ve tüzüklerde öngörülen hükümlere aykırı düşecek nitelikte bir seçim kararı alma hakkına sahip bulunmamaktadır.” Bkz. **BALLAR**, Suat, Türk Dernekler Hukuku, 6. Bası, Ankara, 2019, s. 552.

devredilmesi durumunda yönetim kurulunun bu karara uymayabileceği değerlendirilmelidir^[74].

Aynı esaslara göre, dernek organlarının kendi görev ve yetkilerini de bizzat kendilerinin başka ihtiyari organlara devretmesi mümkün olamayacaktır.

B. Zorunlu Organlardan Birinin Görev ve Yetkisinin Yine Başka Bir Zorunlu Organa Devredilmesi

Bir önceki başlıkta, zorunlu organlarının yetkisinin ihtiyari bir organa devri hususundaki duruma yer vermiştik. Peki zorunlu bir organın görev ve yetkisi yine kanunda yer alan başka bir zorunlu organa devretmesi mümkün müdür?

Türk Medeni Kanunu'nun 72/2. maddesinde görev ve yetkinin devredilmesi bakımından işaret edilen husus ihtiyari organlara ilişkindir. Yani zorunlu organlarının görev ve yetkilerinin ihtiyari organlara devredemeyeceği yönündedir.

Yetki ve görevlerin zorunlu organlara devredilmesi hususunda ise her hangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Genel kurulun üyelikten ihraç yetkisi bakımından önceki başlıkta işaret ettiğimiz üzere esasen genel kurulun üyelikten ihraç yetkisini zorunlu ya da ihtiyari organlara devredebileceği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak burada önem arz eden konu, yetkinin devredilmesine rağmen genel kurulun bu yetkisinin sona erip ermediği ve devredilen organın verdiği kararın kesin nitelikte olup olmadığı yönündedir. Bu durum ise ihraç kararına karşı açılacak davada dava şartı konusunda nasıl bir sonuç ortaya çıkacağı hususunda belirleyici olacaktır.

Genel kurulun ihraç yetkisinin ihtiyari organa (disiplin kuruluna) devredilmesi halinde, tüzükte bunun kesin nitelikte olduğu belirtilmesine (ya da itiraz yolu öngörülmemesine) rağmen Türk Medeni Kanunu'nun 72/2. maddesine aykırı olması nedeniyle alınan kararın kesin nitelikte kabul

[74] “Yönetim kurulu da genel kurulun kararlarına itiraz edebilir. Hatta kendisine verilen görevlerin hukuka aykırı olup olmadığını tetkik zorundadır.” Bkz. ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 106; Sebepsiz görevden alınan organ üyelerinin tazminat hakkının bulunduğu yönünde bkz. BELGESAY, s. 196; Yönetim kurulunun genel kurul kararlarına karşı dava açabilmesi tartışmalıdır. Buna ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. İKİZLER, s. 344-347.

edilemeyeceği, genel kurulun yetkisinin devam edeceği, bu halde ihraç kararına dava açılması halinde, dernek içi denetim yollarına başvurulmamış olması nedeniyle dava şartı yokluğundan davanın reddinin gerekeceği hususlarına işaret etmiştik.

Bu noktada genel kurulun ihraç yetkisi ihtiyari bir organa değil de başka bir zorunlu organa, uygulamada görüldüğü üzere örneğin yönetim kuruluna devredilmesi halinde de aynı sonuca varabilecek miyiz?

İhtiyari organa verilen yetkiye rağmen bu organ tarafından alınan ihraç kararının kesin nitelikte kabul edilememesi, Türk Medeni Kanunu'nun 72/2. maddesi kapsamında yetki ve görevlerin ihtiyari organa devredilemeyeceği yasağı nedeniyle söz konusudur. Ancak bu yetki ve görevin başka bir zorunlu organa devredilmesini engelleyen bir kanun hükmü ise bulunmamaktadır. Bu halde bu yasağın uygulanmasına neden olabilecek bir engelin bulunmadığını ifade etmek gerekir.

Bu durumda yönetim kurulu tarafından verilen ihraç kararının ihtiyari organa devir engeli söz konusu olmayacağı için, tüzükte kararın kesin olduğu belirtilmişse ya da buna itiraz yolu öngörülmemişse artık bu kararın kesin nitelikte olabileceği ve genel kurulun bu noktada son sözü söyleme yetkisinin bulunmadığı sonucuna varmak mümkün olabilecektir^[75]. Genel kurulun yetkisinin de devam etmesi isteniyorsa bu durum tüzükte yer almalıdır. Bu halde de artık yönetim kurulunun aldığı ihraç kararına doğrudan iptal davası açılması halinde, iç denetim yollarının tüketilmediği gerekçesiyle davanın, dava şartı yokluğundan reddedilmemesini gerektirecektir. Nitekim Yargıtay'ın da bu husustaki görüşünün de aynı yönde olduğunu belirtmek gerekir^[76].

[75] **ENGİN**, s. 290-291; **NOMER**, s. 128; **İKİZLER**, s. 153; "Ancak kesin kararı genel kurul dışında bir organın vereceği öngörülmüşse bu takdirde bu karar aleyhine doğrudan doğruya mahkemeye başvurulacağı kabul edilmiştir." Bkz. **ÖZTAN**, Tüzel Kişiler, s. 94; Dernek tüzüğünde çıkarma yetkisi yönetim kuruluna ait olduğu belirtilmiş ve bu kararın kesin olacağı öngörülmüşse, genel kurul toplantısı için uzun bir süre söz konusu ise genel kurula itirazı beklemeden TMK 2. madde kapsamında yönetim kurulu kararına doğrudan dava açılacağı yönündeki görüşü hakkında bkz. **HATEMİ**, s. 110.

[76] Yargıtay 8.HD. 10.10.2017 tarih ve E: 2017/3995 K:2017/12603; Yargıtay 18.HD. 16.02.2016 tarih E:2016/338 K:2016/2537 ; "...Somut olayda, davalı derneğin asıl üyesi olan davacının, dernek üyelik kaydının silinmesine dair 21.02.2015 tarihli dernek yönetim kurulu kararının iptalini istediği; davacının davalı derneğin genel kuruluna bu hususta itirazda bulunmadan yani iç denetim yollarını tüketmeden

Kanaatimizce de üyelikten çıkarma yetkisinin tüzükle zorunlu organlardan birine devri mümkün olup, bu yetki verilmişse ve bu kararın kesin olacağı ifade edilmişse (ya da tüzükte itiraz yolu bulunmuyorsa) artık genel kurula itiraz hakkından değil doğrudan karara karşı iptal davası açmaktan bahsetmek gerekir. Ancak bu yetki ihtiyari organlardan birine devredilmişse bu halde Türk Medeni Kanunu'nun 72/2 maddesinde yer alan yetki devrine dair emredici hüküm karşısında genel kurulun yetkisinin devam edeceğinde tartışma bulunmamaktadır.

Diğer yandan genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulunun görev ve yetkilerinin yine bu organlar arasında birbirlerine devrinin mümkün olup olmayacağını değerlendirmek gerekir. Örneğin genel kurul, tüm yetki ve görevleri kendi üzerine alabilecek midir? Ya da denetim kurulunun yetkilerini alıp yönetim kuruluna verebilecek midir?

Daha önce ifade ettiğimiz üzere genel kurul derneğin, en üst karar organı olup, aynı zamanda en üst denetim ve danışma organıdır. Bunun yanı sıra genel kurul dernek tüzüğünü istediği şekilde, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak üzere değiştirme ve tüm organların görev ve yetkilerini belirleme hakkı bulunmaktadır. Her zaman dernek organlarını da görevden alma yetkisine sahiptir.

Tüm bunların yanı sıra zorunlu organlar arasında yer alan yönetim kurulu ve denetim kurulu da Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu'nda kendisine varlık atfedilmiş organlardır. Genel kurulun en üst düzeyde irade organı olması ve işaret edilen en üst düzeyde yetkilere sahip olması, kanunda kendilerine amaç atfedilen diğer organları yok sayacak bir sonucu ortaya çıkaramaz. Aksi düşüncede kanun yalnızca genel kurulu zorunlu organ olarak gösterebilir ve diğer tüm organların da genel kurulun isteğine göre oluşturulmasını öngörebilirdi^[77]. Ancak kanun, genel çerçevede hükümlere yer vermişse de amacın yerine getirilmesi doğrultusunda bu organların oluşumunu zorunlu kılmıştır.

doğrudan bu davayı açtığı ve davalı derneğin tüzüğünde de yönetim kurulu kararının kesin olduğuna dair bir hüküm bulunmadığı anlaşıldığından, dava şartı gerçekleşmeyen davanın usulden reddine karar verilmesi yerine işin esasına girilerek davanın kabulü doğru görülmemiştir... <http://www.kazanci.com> (Son erişim T. 06.11.2019)

[77] Devlet teorisindeki “Kuvvetler birliği” ve “kuvvetler ayrılığı” kavramları durumla özdeşleştirilebilir.

Örneğin denetim kurulu, tüzükte belirlenen esaslar dahilinde bir yılı geçmeyecek aralıklarla inceleme ve denetimlerini yaparak bu hususta rapor düzenleyerek genel kurulun bilgisine sunar^[78]. Genel kurulda, yönetim kurulunun ibrası bakımından bu raporların görüşülmesi zorunlu olup kararda bu raporlar dikkate alınacaktır^[79]. Bu durumda denetim kurulunun denetim raporu hazırlama yetkisinin alınarak bunun da yönetim kuruluna devredileceği yönündeki bir düzenleme ve yetki devri açıkça kanuna ve denetimin amacı ve mahiyetine aykırı nitelikte bir uygulama olacaktır. Bu halde de bu yönde tüzüğe konulacak bir hükmün ya da genel kurulun bu yönde alacağı bir kararın batıl olacağını belirtmek gerekir.

Benzer şekilde yönetim kurulunun temsil ve idare yetkisinin denetim kuruluna devredilmesi durumunda da aynı esaslar söz konusudur. Yine bu organların bizzat kendi görev ve yetkilerini diğer zorunlu organlara devretmesi durumunda da aynı hususları yinelemek gerekecektir.

Kanaatimizce kanunlarda kendisine varlık atfedilen zorunlu organların, varlık amacına yönelik öngörülen esaslı görev ve yetkilerinin, başka zorunlu organlara devri mümkün görülmemelidir. En üst düzeyde yetkili kılınan genel kurulun bu itibarla bu organları işlevsiz kılacak nitelikte kararlar alamayacağını ifade etmek gerekir. Bunun yanı sıra asli nitelikte olmayan konularda ise genel kurulun, diğer zorunlu ve ihtiyari organların görev ve yetkililerini serbestçe belirlemesi ise mümkündür. Hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olmayacak doğrultuda, derneğin tüm yapısı ve iradesini şekillendirme konusunda tam yetkili olduğunu kabul etmek gerekir.

VI. Dernek Organları Arasında Hiyerarşik Durum

Dernek organları arasındaki ilişkide bir hiyerarşinin bulunup bulunmadığı konusunda doktrinde farklı yaklaşımlar ortaya konulmuştur.

[78] Dernekler Kanunu 9/2 maddesinde, “Denetim kurulu; derneğin, tüzüğünde gösterilen amaç ve amacın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini, defter, hesap ve kayıtların mevzuata ve dernek tüzüğüne uygun olarak tutulup tutulmadığını, dernek tüzüğünde tespit edilen esas ve usullere göre ve bir yılı geçmeyen aralıklarla denetler ve denetim sonuçlarını bir rapor halinde yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar.” şeklinde emredici hükmü yer almıştır.

[79] ÖZSUNAY, s. 218.

Organlar arasındaki ilişkinin hiyerarşik ve kademeli bir düzene göre değil, *eşitlik prensibi* temelinde, iş bölümü esasına dayandığını ileri süren görüşe göre; tüzel kişilerin amacını yerine getirme üzere söz konusu olacak faaliyetlerinde görevler organlar arasında bölüştürülmüş olup, her organ kendine düşen görev ve sorumlulukları, kanun ve tüzük hükümlerine göre yerine getirecek, kendi görevlerini başka organa devredemeyecek ve kendi görevine girmeyen hususları da ifa edemeyecektir^[80].

Buna karşın organlar arasında astlık-üstlük ilişkisinin bulunduğu, derneğin en yüksek yetkili organının genel kurul olduğunu ifade eden *yetki teorisi* görüşü ve yine genel kurulun en yüksek yetkiye sahip organ olduğunun kabulü ile birlikte bu yetkinin kanun ve tüzük hükümlerine göre kullanılmasının zorunlu olduğu, alacağı kararların tüzel kişinin amacına uygun olması gerektiği ve genel kurulun da bu anlamda keyfi davranamayacağını ileri süren *sınırlı yetki teorileri* ortaya konulmuştur^[81].

Kanımızca da sınırlı yetki teorisinin bugün itibarı ile derneklere ilişkin genel esaslara ve mevzuatımıza uygun düştüğünü kabul etmek gerekir. Gerek Türk Medeni Kanunu gerekse de Dernekler Kanunu'nun, genel kurulu, derneğin en üst düzeyde irade karar, denetim ve danışma organı olarak tanımlandığına şüphe yoktur. Haklı nedenlerle^[82] organları her zaman görevden alabilen, derneğin anayasası olarak kabul edilen dernek tüzüğünü değiştirebilen bir organın, dernek özerkliği ilkesi de dikkate alındığında en yetkili organ olarak kabulünde herhangi bir çekince bulunmamaktadır^[83]. Ancak bununla beraber, genel kurulun, kanunda yer verilen diğer organların varlığını ortadan kaldıracak, onları işlevsiz hale getirecek şekilde keyfi ve sınırsız bir yetkisinin olduğunu kabul ise her şeyden önce hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmayacaktır. Diğer yandan üye ve dernek yöneticilerinin hakları ve hukuki durumlarının hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri kapsamında öngörülebilir olması gerekliliği, bu yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

[80] ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 105.

[81] ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı, s. 106.

[82] "Seçme hakkına sahip bulunan genel kurulun görev ve yetkilerini yapmayan, ya da hak ve yetkilerini yanlış kullanan ya da derneği zarara sokan ya da kamu düzeni ve ahlaka aykırı hareket eden bir organdaki üyelerini görevden alması doğaldır" Bkz. BALLAR, s. 555.

[83] Genel kurul, yönetim kurulunu belirli bir konuda belirli bir yönde davranmaya sevk edebilecektir. Bkz. ŞAHLANAN, s. 172.

Tüm yetkilerine rağmen genel kurulun bu yetkilerden doğan haklarını dürüstlük kurallarına uygun şekilde kullanmak zorunda oldukları da yine Türk Medeni Kanunu'nun 2.maddesinin bir gereği olarak kabul görmelidir.

Diğer yandan denetim ve yönetim kurulları arasında ise kanaatimizce bir astlık üstlük ilişkisi değil, eşitlik prensibinin geçerli olduğunu kabul etmek amaca uygun düşecektir. Yönetim kurulunun ağırlıklı icrai ve temsil yetkisi nedeniyle daha yetkili olması ya da yönetim kurulunu denetleme fonksiyonu nedeniyle denetim kurulunun bir vesayet makamı olarak kabul görmesi söz konusu olamayacaktır.

VII. Dernek Organları Arasında Yetki-Görev Çatışmaları

Özellikle üye sayısı bakımından çok sayıda üyesi olan dernekler, siyasi partiler, birlikler, sendikalar gibi tüzel kişilerde, yönetime talip olmaya yönelik rekabetin olması kaçınılmaz ve doğaldır.

Dernek organlarının seçimlerine de yansıyan bu rekabette, yarışan farklı grupların ve yarış içindeki birliklerin dernek organlarına seçilmesi durumunda bu rekabetin çoğu zaman dernek organları arasında çatışmaya dönüşebildiği de bir gerçektir. Herhangi bir rekabetin söz konusu olmadığı durumlarda dahi organların birbirleriyle olan ilişkilerinde yetki-görev karmaşası, astlık üstlük konusundaki çekişme ve tereddütlerin yaşandığı görülmektedir.

Dernek özerkliği kapsamında derneklerin iç ilişkilerini kendileri tarafından tüzüklerinde istekleri gibi belirleyebileceği ilkesinin, her ne kadar anayasal örgütlenme özgürlüğünün temeli ve olmazsa olmazı olduğunun kabulü ile birlikte, derneklerin iç işleyişine yönelik yasal mevzuatımızdaki bu alanı düzenlememe konusundaki bilinçli yaklaşım, yetersiz ana statü (tüzük) ile birleştiğinde çoğu zaman içinden çıkılmaz yönetsel sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dernek tüzüğünün gerekli ve yeterli düzenlemeleri içermemesi halinde, en basit yönetsel konular dahi dernekler içerisinde kaos yaşandığı görülmektedir. Çoğu zaman da bu yönetsel sorunların içinden çıkılmaması, derneğin kuruluş amacı doğrultusunda kendisinden beklenen faaliyetleri yerine getirilememesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Elbette ki çerçeve niteliğinde genel düzenlemeler içermesi gereken dernek tüzüğünün kazuistik nitelikte her alanı ayrıntılı düzenlemesi beklenemezse

de yönetsel konulardaki ana kural ve temel ilkelere doğru şekilde yer vermesi aranır^[84]. Tüzükte bu çerçevenin doğru oturtulmasıyla birlikte, görev yönetmeliği, seçim yönetmeliği, disiplin yönetmeliği/yönergesi gibi ikincil nitelikteki düzenlemelerle, normlar hiyerarşisi prensibine uygun daha ayrıntılı düzenlemeler yapılması gerekli ve sorunların çözümünde temel anahtardır^[85].

Daha önceki bölümlerde işaret ettiğimiz üzere Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu dernekler için üç zorunlu organ öngörmüştür. Tüzel kişilik kazanılabilmesi için de bu üç organın varlık kazanmış olması zorunludur. Kanunun bu organların her birinin varlığını zorunlu kılması, her biri için ayrı bir önem ve bir misyon yüklemiş olmasından ileri gelmektedir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde zorunlu organlar olan genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulunun birbirlerini bertaraf edecek, işlevsiz kılacak şekilde davranamayacaktır.

Organlar arasındaki hiyerarşik duruma ilişkin esaslara da yer vermiştik. Genel kurulun sınırlı yetki teorisi kapsamında derneğin en yetkili karar ve denetim organı olduğu ancak emredici kanun hükümleri ile dernek tüzüğüne uygun hareket etme zorunluluğu bulunmaktadır. Diğer yandan icrai ve temsil yetkisi ön planda olan yönetim kurulunun kendisini, denetim kurulunun üzerinde göremeyeceği, denetim kurulunun da bu yetkisini bir vesayet makamı gibi kullanamayacağına bir tereddüt bulunmamaktadır. Buna göre yönetim ve denetim kurulunun hiyerarşik bakımdan birbirlerine bir üstünlüklerinin olmadığını belirtmek gerekir.

Örneğin denetim kurulunun yıllık raporları doğrultusunda bu raporlar görüşülerek, dikkate alınarak yönetim kurulunun ibrası mümkündür. Bu durumda genel kurulun en yetkili organ olduğu ve her türlü kararı alabileceği iddiasıyla bu raporları dikkate almaksızın bir karar vermesi olanaklı görülmemelidir. Aksi durumda genel kurul kararlarının iptal yaptırımına tabi olacağı da unutulmamalıdır.

Diğer yandan Türk Medeni Kanunu'nun 75.maddesinde denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde yönetim kuruluna olağanüstü genel kurul

[84] İKİZLER, s. 136.

[85] Sendikal demokrasinin yaşatılması ile örgüt disiplininin sağlanabilmesinde, birinin diğerine feda edilmesi yaklaşımının doğru olmadığı, sendikal otoritenin bu ilkeler dikkate alınarak sağlanması gerektiği yönünde bkz. ŞAHLANAN, s. 194.

çağrısı yapmasını isteyebileceği ifade edilmiştir. Denetim kurulunun son derece etkin bu yetkisini kötüye kullanmaması, sırf yönetim kurulu ile olan çekişmesi nedeniyle bu yola başvurmaması gerekir. Aksi durumda hiç ihtiyaç olmamasına rağmen, emek, zaman ve mali kayba neden olunarak bir genel kurul toplantısı yapılması söz konusu olacaktır. Aynı şekilde yönetim kurulunun da gerçekten haklı gerekçeler olması durumunda denetim kurulunun bu çağrısını görmezden gelmemesi, direnmemesi örgüt içi bir çıkmaza yol açmaması gerekir.

Benzer şekilde yönetim kurulu da denetim kurulunun denetleme işlevine engel olamayacaktır. Yönetim kurulu idari ve mali denetim konusunda kendisinden talep edilen bilgi ve belgeleri ulaşılabilir kılmak durumundadır. Aksi durumda denetim kurulunun da genel kurul çağrısı yoluna gitmesi kaçınılmaz olacaktır.

Organlar arasındaki bu çatışmalardan kaynaklı sorunların çözülememesi halinde geriye kalan en etkin çözüm yolu yine genel kurul toplantısıdır. Her ne kadar emek, zaman ve masrafa neden olsa da her türlü dernek içi sorun ve uyuşmazlığın yine derneğin iradesi doğrultusunda çözülmesi esastır^[86]. Genel kurul toplantılarında konular ayrıntılı olarak görüşülebilir. Her genel kurul toplantısının da muhakkak seçimli yapılmasına gerek olmadığı gözden kaçırılmamalıdır. Bu bakımdan sorunların dernek içinde çözülememesi durumunda ise en nihayetinde yargısal yollara başvurulması gerekecek, derneğin uzun süreler faaliyetlerine engel olacak nitelikte ciddi anlamda emek, zaman ve mali külfetlere katlanması sonucu ortaya çıkacaktır.

[86] Yılda iki kez genel kurul yapılmasının dernek açısından maliyetli olması eleştirisi karşısında üyeleri bu suretle daha sık bir araya getirmenin ise dernek açısından oldukça yararlı olabileceği hakkında bkz. **BALLAR**, s. 483.

SONUÇ

Türk Medeni Kanunu'nda derneklerin fiil ehliyetlerini kazanabilmeleri bakımından zorunlu organlarını oluşturmaları gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte ihtiyaçlar doğrultusunda da tüzüklerinde yer vereceği ihtiyari organlarını oluşturabilecektir.

Türk Medeni Kanunu'nun 72/2. maddesinde zorunlu organların görev ve yetkilerinin ihtiyari organlara devredemeyeceği hususundaki emredici hüküm dikkate alındığında, bu görev ve yetkilerin ihtiyari organlara devri halinde bu devrin mutlak değil, nispi nitelikte olacağı, devir yapılırsa da zorunlu organın son sözü söyleme konusunda yetkili olmaya devam edeceği düşünülmektedir. Bu noktada ise ihtiyari organların vereceği kararların kesin olmadığı, dernek içi denetim yollarının tüketilmesi halinde ancak bu kararlara karşı yargı yoluna başvurulabileceği ifade edilmiştir.

Bunun yanı sıra zorunlu organlar arasında yapılacak yetki ve görev devrinin ise kanunun emredici hükmüne aykırılık oluşturmayacak olması nedeniyle mümkün olabileceği, tüzükte bu organ tarafından verilecek kararın kesin olduğunun belirtilmesi ya da başkaca itiraz yolunun gösterilmemesi halinde bu organlar tarafından verilecek kararın nihai olduğu ifade edilmektedir. Bunun hukuki sonucu olarak da bu organ kararlarına karşı başkaca dernek içi denetim yollarına başvuru aranmaksızın doğrudan yargılama konusu yapılabileceği değerlendirilmektedir.

Dernek özerkliği ilkesi temelinde dernek içi işleyişin derneğin kendisine bırakılması örgütlenme özgürlüğünün esası olarak kabul edilmektedir. Ancak derneklerin tüzüklerinde ve kendi iç düzenlemelerinde yeterli ve kapsamlı düzenlemelerin yer almaması halinde derneklerin yönetsel işleyişlerinde ciddi zafiyetlerin ve çatışmaların yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. Temel çatışma alanları da genellikle birbirlerine karşı hiyerarşik olarak üstünlük kurma rekabetinden ileri gelmektedir. Kanun'da her zorunlu organ için öngörülmüş bir amacın bulunmasına rağmen organlar arasında birbirlerinin yetkilerine bertaraf etmek konusunda uyuşmazlıkların yaşanması da olasıdır.

Derneğin karar ve irade organı olan genel kurulun, diğer organları denetleyebilmesi, haklı nedenlerin varlığı halinde görevlerine son verebilmesi, tüzük düzenleme yetkisinin olması gibi hususlar dikkate alındığında derneğin en yetkili organı olduğu söylenebilir. Ancak bu yetkisinin sınırsız olmadığı ve keyfi kullanamayacağı, kanunun emredici hükümleri ve dernek mevzuatı ile

bağlı olduğu da bir gerçektir. Bu bakımdan sınırlı yetki teorisi çerçevesinde tanımlanan bu yapısı dikkate alındığı derneğin en üst düzeyde yetkili organı olduğundan şüphe yoktur. Ancak bu yetkisini de kanunda yer verilmiş diğer organlar üzerinde keyfi şekilde onların varlıksal amaçlarını ortadan kaldıracak şekilde kullanamayacağı açıktır.

Diğer zorunlu organlar olan yönetim ve denetim kurulunun ise teorik olarak eşitlik esasına dayanak bir ilişkisinin olduğunu belirtmek gerekir. Birbirleri üzerinde bir hiyerarşinin bulunmadığını, bu anlamda da birbirleri üzerinde bir vesayet kuramayacakları açıktır. Ancak uygulamada sıklıkla özellikle bu iki organ arasında görev ve yetki uyuşmazlıklarının yaşandığına şahit olunmaktadır.

Tüm bu yönetsel sorunların aşılmasının ise derneğin tüzük ve diğer ikincil düzenlemelerinde çatışmaya mahal vermeyecek şekilde yeterli düzenlemelerin yapılmasına bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra derneğin tüm yönetsel uyuşmazlıklarının yine derneğin kendi iradesi doğrultusunda yapılacak genel kurullarda giderilmesi esas olmalıdır. Tüm çekişme ve çatışma yaşanan konuların dernek üyeleri tarafından derneğin amaç ve kuruluş ilkeleri doğrultusunda demokratik esaslar dikkate alınarak çözümlenebileceğinden kuşku yoktur.

Çalışmamızda tespit ettiğimiz bu iç ilişkiye dair sorun ve çözümlerde doktrinde yer alan görüşler ve mahkeme kararları etrafında kanaatlerimiz yer almıştır.

KAYNAKÇA

- AKİPEK, Jale,** Türk Medeni Hukuku, 1. Cilt, Başlangıç Hükümleri-Şahsın Hukuku, Ankara, 1973.
- AKİPEK, Jale G./ AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya,** Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku, Birinci Cilt, 13. Bası İstanbul, 2016.
- AKÜNAL, Teoman,** Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul, 1995.
- AKÜNAL, Teoman,** “Ceza Hukuku İlkeleri Işığında Dernek Cezaları”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal BAYRAKTAR’a Armağan, Cilt I, İstanbul, 2010, s. 91-109.
- ANSAY, Tuğrul,** Adi Şirket, Dernek ve Ticaret Şirketleri, Ankara, 1967.
- ARSEBÜK, Esat,** Medeni Hukuk I. Başlangıç ve Şahsın Hukuku, İstanbul, 1938.
- BALLAR, Suat,** Türk Dernekler Hukuku, 6. Bası, Ankara, 2019.
- BELGESAY, M. Reşit,** Türk Kanunu Medenisi Şerhi, I. Umumi Esaslar-Şahsın Hukuku, İstanbul, 1945.
- DOĞANAY, Y. Ümit,** Hükmi Şahıslar (Ders Notları), Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul, 1969.
- DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan,** Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2017.

- EGGER, August,** İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Kişinin Hukuku, İkinci Kısım, Tüzel Kişiler, Mad.52-89, Ankara, 1948. (Çev. Çernis, Volf)
- ENGİN, B. İlkay,** “Dernek Disiplin Kurulu Tarafından Verilen Geçici İhraç Kararı”, İÜHFİM, C.LXI, S1-2, 2003, s. 286-291.
- GÖNENSAY, A. Samim,** Medeni Hukuk (Hukuk Hakkında Umumi Malumat-Başlangıç, Şahsın Hukuku) Cilt 1, İstanbul, 1936.
- GÜNAY, Cevdet İlhan,** Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Şerhi, Ankara, 2017.
- HATEMİ, Hüseyin,** Kişiler Hukuku, 6.Bası, İstanbul, 2017.
- İKİZLER, Metin,** Tüzel Kişilerin İlkeli Kişiliği Bu Uğurda Ana Statünün Anlamı ve İşlevi, Ankara, 2012.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.,** Medeni Hukuk, Ankara, 2016.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip,** “Azınlığın Dernek Genel Kurulunun Olağanüstü Toplantıya Çağırılması İsteme Hakkının Kötüye Kullanılması”, Hıfzı Timur’un Anısına Armağan, İstanbul, 1979, s. 384-417.
- KÖPRÜLÜ, Bülent,** Medeni Hukuk, Genel Prensipler, Kişinin Hukuku, (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler), İstanbul, 1979.
- MOROĞLU, Erdoğan,** Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 8.Baskı, İstanbul, 2017.

- NARMANLIOĞLU, Ünal,** İş Hukuku II-Toplu İş İlişkileri, 3.Bası, İstanbul, 2016.
- NOMER, Haluk, N.,** Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar, 1.Baskı, İstanbul, 2008.
- OĞUZMAN, Kemal/
SELİÇİ, Özer/OKTAY-
ÖZDEMİR, Saibe,** Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler, 16. Bası, İstanbul, 2016.
- OĞUZMAN, Kemal/
SELİÇİ, Özer/OKTAY-
ÖZDEMİR, Saibe,** Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler, 16. Bası, İstanbul, 2016.
- OĞUZOĞLU, H. Cahit,** Medeni Hukuk I. Şahsın Hukuku, 3. Bası, Ankara, 1956.
- ÖZDAMAR, Demet/
TÜRK, Ahmet/İKİZLER,
Metin/ÇAĞIRGAN, Senar,** Yeni Dernekler Hukuku Mevzuatımızın Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, Ankara, 2008.
- ÖZSUNAY, Ergun,** Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, Tüzel Kişilerin Genel Teorisi/Dernekler/Vakıflar, 5.Bası, İstanbul, 1982.
- ÖZTAN, Bilge,** Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara, 1970. (Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı)
- ÖZTAN, Bilge,** Tüzel Kişiler, Ders Notları, Ankara, 1994. (Tüzel Kişiler)
- SAKA, Zafer,** Dernekler Hukuku, Teoride ve Uygulamada, İstanbul, 2010.

- SEROZAN, Rona,** Tüzel Kişiler, Özellikle Dernekler ve Vakıflar, 2. Bası, İstanbul, 1990.
- SUNGURBEY, İsmet,** Medeni Hukuk Eleştirileri, C.2, İstanbul, 1970.
- ŞAHLANAN, Fevzi,** Sendikaların İşleyişinin Demokratik İlkelerine Uygunluğu, İstanbul, 1980.
- VELİDEDEOĞLU, H. Veldet,** Türk Medeni Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 1963.
- VELİDEDEOĞLU, H. Veldet/ ATAAY, Aytekin M.,** Türk Cemiyetler Hukuku, İstanbul, 1956.
- YOKUŞ, Sevtap,** “Dernek Özgürlüğü Çerçevesinde Türkiye’de Değişen Hukuksal Düzenlemeler”, Erdoğan TEZİÇ’e Armağan, İstanbul, 2007, s. 257-267.
- ZEVKLİLER, Aydın / HAVUTÇU, Ayşe,** Medeni Hukuk Temel Bilgiler, Ankara, 2005.